

NIKOLA PROTRKA*

Normativna uređenost zaštite osobnih podataka u Republici Hrvatskoj

Sažetak

Normativna uređenost zaštite osobnih podataka u Republici Hrvatskoj definirana je Zakonom o zaštiti osobnih podataka kojim se uređuje zaštita osobnih podataka fizičkim osobama, te nadzor nad djelovanjem sustava obrade osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.

Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj osigurana je svakoj fizičkoj osobi bez obzira na državljanstvo i prebivalište, te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svrha zaštite osobnih podataka je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka.

Republika Hrvatska je kao država članica Vijeća Europe prihvatila odredbe Konvencije 108 (Konvencija za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka), a Hrvatski sabor donio je na sjednici 14. travnja 2005. godine Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog protokola uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi s nadzornim tijelima i međunarodnom razmjenom podataka.

Ključne riječi: *osobni podatak, zbirka podataka, zakon o zaštiti osobnih podataka.*

UVOD

Povijesni pregled zaštite osobnih podataka seže u 1981. godinu, kada je Vijeće Europe prihvatilo Konvenciju za zaštitu pojedine osobe u pogledu automatske obrade osobnih podataka (*Convention for the Protection of Individuals with regard to Automated Processing of Personal Data*). Taj je akt bio osnova za izradu Direktive 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, od 24. listopada 1995. godine, o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnim protokom takvih podataka. Domet Direktive Vijeća Europske unije znatno je širi od dometa Konvencije iz 1981., jer obuhvaća sve datoteke osobnih podataka, javne i privatne, koje se vode klasičnim sredstvima i one vođene automatskom obradom podataka.

* Nikola Protrka, univ. spec. inf., predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

Posebna je značajka Direktive Vijeća Europske unije izraženo nastojanje prema usklađivanju stalnoga sukoba interesa pojedine osobe za zaštitu privatnosti i općega interesa za slobodnim protokom informacija među zemljama koje osiguravaju određeni stupanj tehničke i pravne zaštite osobnih podataka (Akmadžić, 2004).

Cilj Direktive određen je u članku 1., koji obvezuje države članice na zaštitu prava i sloboda fizičkih osoba u pogledu obrade osobnih podataka, a osobito njihova prava na privatnost. Direktiva se odnosi samo na informacije o fizičkim osobama, ali ne i o pravnim osobama, te si daje u zadatak osiguranje visokog i ujednačenog stupnja zaštite osobnih podataka unutar Europske unije te uklanjanje prepreka razmjeni podataka, koje su još potrebne dok zajedničko tržište ne profunkcionira (Fikeys-Krmić, 1994).

Unatoč svim naporima koji su postignuti Direktivom, današnji načini prikupljanja, obrade i arhiviranja osobnih podataka zahtijevaju dopunu i prilagođavanje Direktive o zaštiti podataka iz 1995. godine, te nacionalnih zakona, dakle prije procvata interneta, u skladu s novim tehnološkim rješenjima.

U skladu s iznesenim, ovaj rad je podijeljen u tri dijela. U prvom dijelu govori se o pravnoj uređenosti zaštite osobnih podataka u Europskoj uniji, odnosno Direktivi vijeća Europske unije.

Drugi dio nam prikazuje normativni okvir Republike Hrvatske o zaštiti osobnih podataka kroz odredbe Zakona o zaštiti osobnih podataka, odnosno objašnjavanje pojmova obrade osobnih podataka, posebne kategorije osobnih podataka, zbirke osobnih podataka, prava ispitanika.

U trećem dijelu prikazana je uloga Agencije za zaštitu osobnih podataka, kao regulatorno tijelo za nadzor nad zaštitom osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.

1. PRAVNA REGULATIVA ZAŠTITE OSOBNIH PODATAKA EUROPSKE UNIJE

Definicije ključnih pojmova koji se koriste u Direktivi Vijeća Europske unije široko su određene¹. Tako se *osobni podatak* definira kao svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili fizičku osobu koja se može identificirati (subjekt podataka). Osoba koja se može identificirati je ona osoba koju se može identificirati direktno ili indirektno, osobito upućivanjem na činjenice koje su karakteristične za danu osobu (fizičke, fiziološke, mentalne, ekonomske, kulturne i socijalne). Međutim, podaci izneseni u statističkom obliku, koji su općenite prirode tako da se pojedine osobe preko njih ne mogu identificirati, ne smatraju se osobnim podacima i stoga ne potpadaju pod režim Direktive Vijeća EU.

Obrada osobnih podataka definira se kao svaki postupak ili niz postupaka koji se izvode na osobnim podacima – uz pomoć automatske obrade podataka (AOP) ili bez nje. To su: sakupljanje, zapisivanje, uređenje, pohrana, prilagođivanje ili mijenjanje, popravljivanje, traženje, korištenje, objavljivanje prenošenjem, širenjem ili na drugi način činjenjem podataka dostupnim, svrstavanje ili kombiniranje, blokiranje, brisanje ili uništenje.

Već je naglašeno da se Direktiva Vijeća Europske unije odnosi ne samo na osobne

¹ Council Directive on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of such Data - 95/46/EZ.

podatke koji se automatski obrađuju, već i na one koji se obrađuju klasičnim (ručnim) sredstvima. Međutim, to se dosta kritizira te se tvrdi da bi ručno obrađene podatke trebalo isključiti, jer će oni uvesti skupe, birokratske procedure bez vidljive koristi. Direktiva Vijeća Europske unije neće se primjenjivati na djelatnosti izvan okvira prava Europske unije (npr. kriminalističko istraživanje), te na obradu osobnih podataka od strane fizičke osobe zbog posve privatne i osobne aktivnosti.

Zakonodavstva pojedinih zemalja dužna su prema Direktivi propisati kazne za slučajeve nepostupanja u skladu s Direktivom Vijeća Europske unije i osigurati subjektima podataka pravo obraćanja sudu i traženja naknade štete koju bi pretrpjeli nepropisnom obradom podataka.

Glede prenošenja osobnih podataka u treće zemlje Direktiva Vijeća Europske unije predviđa prijenos samo u zemlje koje imaju osiguran odgovarajući stupanj zaštite, o čemu ocjenu daje Komisija Europske unije. Međutim, predviđeni su izuzeci kada se prijenos može učiniti usprkos nepostojanju odgovarajućega stupnja zaštite u trećoj zemlji. To su slučajevi kada je to potrebno u javnom interesu, radi zaštite vitalnih interesa subjekta podataka, ako je subjekt podataka odobrio predloženi prijenos radi zaključivanja ugovora ili je takav prijenos potreban kako bi se ispunio ugovor između subjekta podataka i kontrolora (ali subjekt podataka mora biti informiran o činjenici prijenosa u treću zemlju koja nema odgovarajući stupanj zaštite).

Viviane Reding, povjerenica za pravosuđe EU, izjavila je da zaštita osobnih podataka predstavlja temeljno pravo, a kako bi se ta zaštita osigurala trebaju jasna i koherentna pravila. Zakonodavstvo se mora prilagoditi tako da bude primjereno izazovima koje donose nove tehnologije i globalizacija.²

2. ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Temeljem ustavne odredbe o pravu na zaštitu osobnih podataka u svibnju 2003. godine donesen je Zakon o zaštiti osobnih podataka (ZoZOP, NN 103/03., 118/06., 41/08., 130/11., 106/12.). Temelj se nalazi u članku 37. Ustava Republike Hrvatske (NN 85/10.) koji propisuje: "Svakom se jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Bez privole ispitanika, osobni se podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom. Zakonom se uređuje zaštita podataka te nadzor nad djelovanjem informatičkih sustava u Republici. Zabranjena je uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovog prikupljanja." Zakon o zaštiti osobnih podataka je u međuvremenu izmijenjen i dopunjen tri puta.

ZoZOP uređuje zaštitu osobnih podataka fizičkih osoba i nadzor nad prikupljanjem, obradom i korištenjem osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.

Kao podzakonski akti u području zaštite osobnih podataka u Republici Hrvatskoj u primjeni su Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka (NN 105/04.) i Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka (NN 139/04.).

Primjena odredbi navedenih akata omogućena je donošenjem Zakona o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog pro-

² Internet: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1462_en.htm?locale=en - 2. 11. 2012. godine.

tokola uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi s nadzornim tijelima i međunarodnom razmjenom podataka (NN-MU 4/05.). Hrvatski ZoZOP sadrži odredbe koje su u skladu s posljednjim aktima Europske unije, i to Direktivom 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, od 24. listopada 1995. godine, o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i slobodnim protokom takvih podataka.

Bitno je napomenuti da se odredbe ZoZOP-a ne primjenjuju na obradu osobnih podataka koju provode fizičke osobe isključivo za osobnu primjenu ili za potrebe kućanstva.

Voditelj zbirke osobnih podataka dužan je imenovati službenika za zaštitu osobnih podataka, i to u pisanom obliku. Voditelj zbirke osobnih podataka dužan je o imenovanju službenika za zaštitu osobnih podataka izvijestiti Agenciju za zaštitu osobnih podataka u roku od mjesec dana od donošenja odluke o imenovanju.

Agencija za zaštitu osobnih podataka vodi Registar službenika za zaštitu osobnih podataka. Dužnosti službenika za zaštitu osobnih podataka su sljedeće:

- vodi brigu o zakonitosti obrade osobnih podataka u smislu poštovanja odredbi Zakona i ostalih propisa koji uređuju pitanja obrade osobnih podataka
- upozorava voditelja zbirke osobnih podataka na nužnost primjene propisa o zaštiti osobnih podataka u slučajevima planiranja i radnji koje mogu imati utjecaj na pitanja privatnosti i zaštitu osobnih podataka
- upoznaje sve osobe zaposlene u obradi osobnih podataka s njihovim zakonskim obvezama u svrhu zaštite osobnih podataka
- brine o izvršavanju obveza Zakona
- omogućava ostvarivanje prava ispitanika
- surađuje s Agencijom za zaštitu osobnih podataka u vezi s provedbom nadzora nad obradom osobnih podataka.

U skladu sa ZoZOP-om, službenikom za zaštitu osobnih podataka ne može biti imenovana osoba protiv koje se vodi postupak zbog povrede službene dužnosti, protiv koje je izrečena mjera povrede službene dužnosti (radne obveze), te kojoj je izrečena mjera povrede normi etičkog kodeksa i drugih pravila ponašanja donesenih od strane poslodavca.

Voditelj zbirke osobnih podataka dužan je službene kontakt-podatke službenika za zaštitu osobnih podataka učiniti javno dostupnim na svojim internetskim stranicama ili na drugi dogovarajući način (čl. 18.a st. 6. ZoZOP).

Službenik za zaštitu osobnih podataka dužan je čuvati povjerljivost svih informacija i podataka koje sazna u obavljanju svojih dužnosti. Ova obveza traje i nakon prestanka obavljanja dužnosti službenika za zaštitu osobnih podataka.

2.1. Pravo na zaštitu osobnih podataka

Pravo na zaštitu osobnih podataka je temeljno ljudsko pravo. Djelatnici policije u svakodnevnom su doticaju s mnoštvom osobnih podataka. Osobna prava su prava i slobode koje su neposredno vezane za osobu kao pojedinca. Pravo na zaštitu osobnih podataka je pravo zaštite legitimnih interesa građanina (pojedinca) koje se odnosi na sprječavanje i sankcioniranje zloraba osobnih podataka, a zajamčeno je međunarodnim i nacionalnim propisima. Svrha zaštite osobnih podataka je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih

sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka.

U Općoj deklaraciji Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima od 10. prosinca 1948. godine se navodi: "Nikoga se ne smije uznemiravati samovoljnim miješanjem u njegov privatni život, njegovu obitelj, njegov stan, njegovo privatno dopisivanje niti napadom na njegovu čast i ugled."

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 4. studenoga 1950. godine u članku 8. navodi kako svatko ima pravo na poštovanje svog osobnog i obiteljskog života, prebivališta i dopisivanja. Vlasti se neće uplitati u to pravo osim u skladu sa zakonom i kad je to potrebno u interesu javne sigurnosti, sprječavanja kaznenih djela i sl.

Kako bi se podigla svijest građana o pravu na zaštitu osobnih podataka, Vijeće Europe uz potporu Europske komisije proglasilo je 28. siječnja **EUROPSKIM DANOM ZAŠTITE OSOBNIH PODATAKA**.

Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj ustavna je kategorija te je svakom građaninu zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda zajamčena bez obzira na državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Temeljna načela za zaštitu osobnih podataka definirana su prema Konvenciji za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka (Konvencija 108)³ i njihova svojstva navedena su u članku 5. Konvencije 108:

- zakonitost – osobni podaci se moraju prikupiti i obraditi na zakonit način
- namjena – osobni podaci moraju imati definiranu namjenu (svrhu)
- opseg – osobni podaci moraju biti primjereni, relevantni, ne smiju biti prekomjerni s obzirom na namjenu
- točnost – osobni podaci moraju biti točni
- trajnost – osobni podaci moraju biti pohranjeni u obliku koji omogućava identifikaciju osobe samo onoliko vremena koliko je potrebno da se zadovolji namjena zbog koje su podaci prikupljeni.

Građanin, prilikom davanja svojih osobnih podataka voditelju zbirke osobnih podataka, mora biti svjestan svojih prava i treba biti na oprezu te siguran u koju točno svrhu podatke daje i hoće li se podaci koristiti u neke druge svrhe, budući da institucije koje prikupljaju takve podatke ne smiju podatke koristiti u druge svrhe, osim one za koju su prikupljeni:

- **PRAVO POVUĆI DANU PRIVOLU**. Ovo pravo znači da u slučajevima kada se podaci prikupljaju na temelju slobodno dane privole, građanin ima pravo povući

³ Vijeće Europe – Konvencija 108 (Convention 108 for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data). Konvencija 108 za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka prvi je međunarodni obvezujući instrument kojim se štiti pojedinac od zlorabe do koje može doći prilikom prikupljanja i obrade njegovih osobnih podataka i koja u isto vrijeme regulira prekogranični prijenos osobnih podataka. Konvenciju 108 donijelo je Vijeće Europe (Council of Europe) u Strasbourgu 28. siječnja 1981. godine, koje je osnovalo i Savjetodavni odbor (Consultative Committee of the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, T-PD). Republika Hrvatska je jedna od 40 članica Vijeća Europe koje su potpisale i ratificirale Konvenciju 108, te aktivno s pravom glasa sudjeluje u radu plenarnih sjednica Savjetodavnog odbora.

danu privolu za prikupljanje i obradu svojih osobnih podataka.

- **PRAVO PRISTUPA INFORMACIJAMA O OSOBNIM PODACIMA.** Ovo pravo uključuje pravo znati tko raspolaže podacima, pravo na podnošenje zahtjeva, odnosno pravo zatražiti od bilo koje organizacije, pravne ili fizičke osobe koja raspolaže osobnim podacima (npr. banka, policija, poslodavac, liječnik) pristup osobnim podacima, pravo dobiti na uvid konkretne podatke koji se čuvaju u nekoj zbirci osobnih podataka.
- **PRAVO NA ISPRAVAK NETOČNIH ILI NEPOTPUNIH PODATAKA I PRAVO BRISANJA, SPRJEČAVANJA PRENOŠENJA TAKVIH PODATAKA.** Ovo pravo uključuje zatražiti brisanje podataka iz određene zbirke (ako se zbirka ne vodi prema posebnim propisima).
- **PRAVO UKLANJANJA IMENA S MARKETINŠKE LISTE.** Ispitanik ima pravo usprotiviti se obradi osobnih podataka u svrhe marketinga i u tom se slučaju osobni podaci koji se na njega odnose ne smiju obrađivati u tu svrhu. Ako organizacija ili tvrtka raspolaže osobnim podacima za svrhe izravnog marketinga (kao što je *mailing* ili marketing putem telefona), ispitanik ima pravo zatražiti uklanjanje osobnih podataka iz takve evidencije. Ovo pravo je osobito korisno u slučajevima primanja tzv. *junk* mailova ili uznemirujućih telefonskih poziva prodavatelja.
- **PRAVO PRITUŽBE.** Svaki građanin može se obratiti Agenciji za zaštitu osobnih podataka, ako smatra da su povrijeđena njegova prava i ako su podaci o njemu korišteni suprotno propisima. Agencija za zaštitu osobnih podataka može, na traženje osobe koja je podnijela zahtjev za utvrđivanje povrede prava, privremeno rješenjem zabraniti obradu podataka na koje se zahtjev odnosi do pravomoćnog okončanja postupka.
- **PRAVO NA NAKNADU ŠTETE.** Svatko ima pravo pred sudom opće nadležnosti tražiti naknadu štete od voditelja zbirke osobnih podataka u slučajevima povrede svojih prava.

Osim toga, voditelj zbirke osobnih podataka u slučaju kršenja prava građanina na zaštitu osobnih podataka može odgovarati prekršajno i kazнено pred nadležnim tijelom (sudom), a pokretanje postupka prekršajne i kaznene odgovornosti može predložiti i Agencija za zaštitu osobnih podataka.

2.2. Pojam osobnog podatka

Osobni podatak je svaka informacija koja se odnosi na identificiranu fizičku osobu ili fizičku osobu koja se može identificirati (ispitanik). Osobni podaci su primjerice: podaci o zdravlju; identifikacijska oznaka građana (JMBG ili OIB); podaci o plaći; bankovni računi; porezne prijave; podaci o posudbi; biometrijski podaci (npr. otisak prsta); broj putovnice, broj osobne iskaznice i slično.

Pojedinac, odnosno ispitanik je osoba čiji se identitet može utvrditi izravno ili neizravno, posebno na osnovi identifikacijskog broja ili jednog ili više obilježja specifičnih za njezin fizički, psihološki, mentalni, gospodarski, kulturni ili socijalni identitet.

Identitet pojedinca znači njegovu istovjetnost koja se na osnovi oznaka koje ga karakteriziraju (dob, spol, rasa) izdvaja od ostalih građana. Identitet se najčešće utvrđuje uvidom

u javne isprave, ali se može obaviti i na drugi način. Primjerice, oznaka fizičke osobe je ime i prezime, a njezin se identitet utvrđuje, primjerice uvidom u osobnu iskaznicu ili putovnicu.

Posebnu pozornost potrebno je posvetiti obradi tzv. posebnih kategorija osobnih podataka. Obrada ove kategorije osobnih podataka iznimno je dozvoljena u slučajevima propisanim člankom 8. ZoZOP-a, odnosno u skladu s odredbama drugih (posebnih) propisa. Takva obrada mora biti posebno označena i zaštićena (Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka).

Zabranjeno je prikupljanje i daljnja obrada osobnih podataka koje svrstavamo u posebne kategorije osobnih podataka, a to su: osobni podaci koji se odnose na rasno ili etičko podrijetlo; politička stajališta; vjerska ili druga uvjerenja; sindikalno članstvo; zdravlje ili spolni život; osobni podaci o kaznenom i prekršajnom postupku.

Osim o posebnim kategorijama osobnih podataka potrebno je voditi brigu o osjetljivim kategorijama (grupama) građana čiji se osobni podaci obrađuju, a obrada takvih podataka u slučaju nedovoljne brige i zaštite može dovesti do ugrožavanja i zloraba zajamčenih prava.

Osobni podaci nisu: matični broj pravne osobe, naziv pravne osobe, poštanska adresa pravne osobe, e-mail pravne osobe, financijski podaci pravne osobe, podaci o umrlima i slično.

2.3. Prikupljanje i obrada osobnih podataka

Osobni podaci moraju se obrađivati pošteno i zakonito. Privola ispitanika je slobodno dano i izričito očitovanje volje ispitanika kojom on daje suglasnost da se obrade njegovi osobni podaci u određene svrhe.

Osobni podaci smiju se prikupljati i dalje obrađivati:

- uz privolu ispitanika samo u svrhu za koju je ispitanik dao privolu, ili
- u slučajevima određenim zakonom, ili
- u svrhu ispunjavanja zakonskih obveza voditelja zbirke osobnih podataka, ili
- u svrhu sklapanja i provođenja ugovora u kojem je ispitanik stranka, ili
- u svrhu zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe u slučaju kada ispitanik fizički ili pravno nije u mogućnosti dati svoj pristanak, ili
- ako je obrada podataka nužna radi ispunjenja zadataka koji se obavljaju u javnom interesu ili u provođenju javnih ovlasti koje ima voditelj zbirke osobnih podataka ili treća strana kojoj se podaci dostavljaju, ili
- ako je obrada podataka nužna u svrhu zakonitog interesa voditelja zbirke osobnih podataka ili treće strane kojoj se podaci otkrivaju, osim kada prevladavaju interesi zaštite temeljnih prava i sloboda ispitanika iz članka 1. stavka 2. ZoZOP-a, ili
- ako je ispitanik sam objavio te podatke.

Osobni podaci moraju biti bitni za postizanje utvrđene svrhe i ne smiju se prikupljati u većem opsegu nego što je to nužno da bi se postigla utvrđena svrha, te moraju biti točni, potpuni i ažurni. Moraju se čuvati u obliku koji dopušta identifikaciju ispitanika ne duže no što je to potrebno za svrhu u koju se podaci prikupljaju ili dalje obrađuju. Odgovarajuće mjere zaštite za osobne podatke koji se pohranjuju na duže razdoblje za povijesnu, statističku ili znanstvenu uporabu propisuju se posebnim zakonima.

Osobni podaci nalaze se u zbirkama osobnih podataka koje laički nazivamo baze podataka (npr. to mogu biti osobni očevidnici zaposlenih radnika, podaci o članovima udruge i sl.). Zbirka osobnih podataka je svaki strukturirani skup osobnih podataka koji je dostupan prema posebnim kriterijima, bilo centraliziranim, decentraliziranim, ili raspršenim na funkcionalnom ili zemljopisnom temelju i bez obzira na to je li sadržan u računalnim bazama osobnih podataka ili se vodi primjenom drugih tehničkih pomagala ili ručno.

Obrada osobnih podataka je svaka radnja ili skup radnji učinjenih na osobnim podacima, bilo automatskim sredstvima ili ne, kao što je prikupljanje, snimanje, organiziranje, spremanje, prilagodba ili izmjena, povlačenje, uvid, korištenje, otkrivanje prijenosom, objavljivanje ili na drugi način učinjenih dostupnim, svrstavanje ili kombiniranje, blokiranje, brisanje ili uništavanje, te provedba logičkih, matematičkih i drugih operacija s tim podacima.

Osobne podatke mogu prikupljati, dalje obrađivati i voditi brigu o zakonitosti obrade osobnih podataka:

- voditelj zbirke osobnih podataka – fizička ili pravna osoba, državno ili drugo tijelo, predstavništva i podružnice stranih pravnih osoba i predstavnici stranih pravnih i fizičkih osoba
- službenik za zaštitu osobnih podataka je osoba koju imenuje voditelj zbirke osobnih podataka. Ona vodi brigu o zakonitosti obrade osobnih podataka i ostvarivanju prava na zaštitu osobnih podataka te surađuje s Agencijom za zaštitu osobnih podataka u vezi s provedbom nadzora nad obradom osobnih podataka
- izvršitelj obrade osobnih podataka – fizička ili pravna osoba, državno ili drugo tijelo koje obrađuje osobne podatke u ime voditelja zbirke osobnih podataka
- primatelj osobnih podataka – fizička ili pravna osoba, državno ili drugo tijelo kojem se osobni podaci otkrivaju, neovisno o tome je li on ujedno i treća strana ili nije. Međutim, državna tijela koja mogu primiti podatke u okviru provođenja istraga ne smatraju se primateljima. Treća strana je fizička ili pravna osoba, državno ili drugo tijelo, osim ispitanika, voditelja zbirke osobnih podataka ili izvršitelja obrade osobnih podataka i osoba koje voditelj zbirke ili izvršitelj obrade izravno ovlasti na obradu osobnih podataka.

Odredbе Zakona primjenjuju se na obradu osobnih podataka od strane državnih tijela, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih i fizičkih osoba, predstavništava i podružnica stranih pravnih osoba i predstavnika stranih pravnih i fizičkih osoba. Odredbe se primjenjuju i u slučaju ako voditelj zbirke osobnih podataka nema prebivalište ili sjedište u jednoj od država članica Europske unije, a za potrebe obrade osobnih podataka koristi automatiziranu i drugu opremu koja se nalazi na području Republike Hrvatske, osim ako tu opremu koristi samo za prijenos osobnih podataka preko teritorija Europske unije, te je dužan imenovati zastupnika na području Republike Hrvatske, tj. fizičku ili pravnu osobu koja ima prebivalište, odnosno sjedište ili je registrirana u Republici Hrvatskoj, koja će ga zastupati u vezi s obradom osobnih podataka.

Gledajući iz perspektive Ministarstva unutarnjih poslova, djelatnici policije su korisnici sigurno najveće zbirke osobnih podataka u Republici Hrvatskoj. U skladu s ovlastima i potrebama, svaki djelatnik je osobno odgovoran za etičko korištenje povjerene mu ovlasti korištenja osobnih podataka u policijskim evidencijama.

2.4. Sigurnosna pohrana osobnih podataka

U skladu s Uredbom o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka, MUP kao voditelj zbirke dužan je pohranjivati sve posebne kategorije osobnih podataka sustava na prenosive informatičke medije uporabom metoda koje jamče sigurnost i tajnost tako pohranjenih osobnih podataka.

Zbirke posebnih kategorija osobnih podataka obvezno se pohranjuju na prenosive informatičke medije dnevno, tjedno, mjesečno i godišnje nakon završetka svih poslova vođenja zbirke osobnih podataka za potrebe obnove zbirke u slučaju požara, poplave, potresa ili neke druge nesreće u razredu više sile. Podaci sustava pohranjuju se u onoliko dnevnih primjeraka koliko ima radnih dana u tjednu.

Tjedno pohranjivanje podataka sustava provodi se posljednji radni dan u tjednu, nakon provedbe dnevnog pohranjivanja podataka. Podaci sustava pohranjuju se u onoliko tjednih primjeraka koliko u mjesecu ima posljednjih radnih dana u tjednu (4 ili 5). Mjesečno pohranjivanje podataka sustava provodi se posljednji radni dan u mjesecu, za svaki mjesec posebice, u 12 primjeraka godišnje. Godišnje pohranjivanje podataka sustava provodi se posljednji radni dan u godini. Svaki primjerak godišnje pohranjenih podataka čuva se u razdoblju određenom posebnim propisima.

Svaki primjerak pohranjenih podataka na prenosivom informatičkom mediju mora biti označen brojem, vrstom (dnevno, tjedno, mjesečno, godišnje), nadnevkom pohranjivanja, te imenom osobe koja je pohranjivanje provela. Podaci sustava dnevno pohranjeni na prenosive informatičke medije, spremaju se u sef u radnoj prostoriji voditelja zbirke. Podaci sustava tjedno pohranjeni na prenosive informatičke medije, spremaju se na sigurno mjesto, udaljeno najmanje 20 kilometara od zgrade u kojoj je smještena zbirka osobnih podataka. Podaci sustava mjesečno i godišnje pohranjeni na prenosive informatičke medije spremaju se na sigurno mjesto udaljeno najmanje 50 kilometara od zgrade u kojoj je smještena zbirka osobnih podataka.

Mjesto spremanja podataka sustava pohranjenih na prenosivim informatičkim medijima mora biti osigurano od elementarnih nepogoda. Prenosivi informatički mediji s pohranjenim zbirkama osobnih podataka moraju biti spremljeni u vodootporni i vatrootporni sef. Prilikom prenošenja informatičkih medija s pohranjenim zbirkama posebnih kategorija osobnih podataka koriste se vodootporni i vatrootporni kovčezi zaštićeni šifrom.

Uporabljivost godišnje sigurnosne kopije zbirke posebnih kategorija osobnih podataka provjerava se najmanje jednom godišnje uz provjeru postupka povrata zbirki pohranjenih na prenosivom informatičkom mediju tako da vraćeni podaci nakon izvršene provjere budu u cijelosti raspoloživi za uporabu, bez gubitka informacija.

2.5. Nedožvoljena uporaba osobnih podataka

Kazneni zakon Republike Hrvatske inkriminira nedožvoljenu uporabu osobnih podataka. Kažnjivost se definira na način da tko protivno uvjetima određenima u ZoZOP-u prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.⁴

⁴ Kazneni zakon Republike Hrvatske, čl. 146., nedožvoljena uporaba osobnih podataka.

Ukoliko protivno uvjetima određenima u ZoZOP-u iznosi osobne podatke iz Republike Hrvatske u svrhu daljnje obrade ili ih objavi ili na drugi način učini dostupnim drugome ili tko prikupljanjem, obradom ili korištenjem osobnih podataka sebi ili drugome pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Kaznom zatvora do tri godine kaznit će se tko prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke djeteta ili tko protivno uvjetima određenima u ZoZOP-u prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život te osobne podatke fizičkih osoba o kaznenom ili prekršajnom postupku.

Valja napomenuti, što je posebno važno za djelatnike Ministarstva unutarnjih poslova, da ako kazneno djelo počini službena osoba u obavljanju svojih ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

3. AGENCIJA ZA ZAŠTITU OSOBNIH PODATAKA

Zakonom o zaštiti osobnih podataka osnovana je Agencija za zaštitu osobnih podataka kao samostalno i neovisno tijelo s temeljnom zadaćom provedbe nadzora nad obradom osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.⁵

Osobni podaci smiju se iznositi iz Republike Hrvatske u druge države ili međunarodne organizacije, ako država ili međunarodna organizacija osigurava odgovarajuću zaštitu osobnih podataka, odnosno ako su ispunjeni drugi uvjeti određeni ZoZOP-om (npr. privola ispitanika, ugovorne klauzule koje jamče zaštitu osobnih podataka itd.).

U skladu sa zakonskim ovlastima i uvažavajući odluke Europske komisije, Agencija za zaštitu osobnih podataka sastavlja listu država i međunarodnih organizacija koje imaju odgovarajuće uređenu zaštitu osobnih podataka.

Države članice Europske unije	Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska, Švedska, Velika Britanija
Europskoga ekonomskog područja	Island, Lihtenštajn, Norveška, Švicarska
Ostale države	Albanija, Andora, Argentina, Bosna i Hercegovina, Farski otoci, Guernsey, Isle of Man, Izrael, Jersey, Kanada, Makedonija, Urugvaj

*Tablica 1: Popis država koje imaju odgovarajuće uređenu zaštitu osobnih podataka
(Izvor: Agencija za zaštitu osobnih podataka)*

Agencija za zaštitu osobnih podataka je pravna osoba s javnim ovlastima, koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti utvrđenih ZoZOP-om. Djelatnost Agencije je obavljanje upravnih i stručnih poslova u vezi sa zaštitom osobnih podataka.

⁵ Agencija za zaštitu osobnih podataka (<http://www.azop.hr>).

Agencija u okviru javnih ovlasti:

- nadzire provođenje zaštite osobnih podataka
- upozorava na uočene zloporabe prikupljanja osobnih podataka
- sastavlja listu država i međunarodnih organizacija koje imaju odgovarajuće uređenu zaštitu osobnih podataka
- rješava povodom zahtjeva za utvrđivanje povrede prava zajamčenih ZoZOP-om
- vodi Središnji registar zbirke osobnih podataka.

Pravo građana na traženje i dobivanje informacija u Republici Hrvatskoj ustavno je pravo propisano člankom 38. stavkom 4. Ustava Republike Hrvatske. Navedena odredba Ustava propisuje sljedeće: "Jamči se pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti. Ograničenja prava na pristup informacijama moraju biti razmjerna naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju te nužna u slobodnom i demokratskom društvu, a propisuju se zakonom."

Sloboda informiranja te dostupnost informacija regulirana je Zakonom o pravu na pristup informacijama (NN 172/03. i 144/10.). Ovim se Zakonom uređuje pravo na pristup informacijama koje posjeduju, kojima raspolažu ili koje nadziru tijela javne vlasti, propisuju se načela prava na pristup informacijama, iznimke od prava na pristup informacijama i postupak za ostvarivanje i zaštitu prava na pristup informacijama. Cilj je Zakona omogućiti i osigurati ostvarivanje prava na pristup informacijama fizičkim i pravnim osobama putem otvorenosti i javnosti djelovanja tijela javne vlasti.

Kao podzakonski akt kojim se uređuje pravo na pristup informacijama u primjeni je Pravilnik o ustroju, sadržaju i načinu vođenja službenog Upisnika o ostvarivanju prava na pristup informacijama (NN 137/04.).

Ako građanin smatra da su povrijeđena njegova prava zajamčena ZoZOP-om, može se obratiti Agenciji za zaštitu osobnih podataka zahtjevom za utvrđivanje povrede prava. Agencija je dužna razmotriti sve zahtjeve i izvijestiti podnositelja zahtjeva o poduzetim mjerama.

Ako prilikom obavljanja nadzora utvrdi da su povrijeđene odredbe ZoZOP-a, Agencija ima pravo upozoriti ili opomenuti voditelja zbirke osobnih podataka na nezakonitosti u obradi osobnih podataka te rješenjem:

- narediti da se nepravilnosti uklone u određenom roku
- privremeno zabraniti prikupljanje, obradu i korištenje osobnih podataka koji se prikupljaju, obrađuju ili koriste suprotno odredbama Zakona
- narediti brisanje osobnih podataka prikupljenih bez pravne osnove
- zabraniti iznošenje osobnih podataka iz Republike Hrvatske ili davanje na korištenje osobnih podataka drugim korisnicima, ako se osobni podaci iznose iz Republike Hrvatske ili se daju na korištenje drugim korisnicima suprotno odredbama Zakona
- zabraniti povjeravanje poslova prikupljanja i obrade osobnih podataka izvršiteljima obrade, ako izvršitelj obrade ne ispunjava uvjete u pogledu zaštite osobnih podataka, ili je povjeravanje navedenih poslova provedeno suprotno odredbama Zakona.

Nadležnost Agencije od 2. siječnja 2011. godine proteže se i na slobodu informiranja, a time i pravo na dostupnost informacijama kojima raspolažu tijela javne vlasti.

4. ZAKLJUČAK

Ovim člankom dan je pregled zakonodavnog okvira prikupljanja, korištenja i pohrane osobnih podataka u Republici Hrvatskoj s naglaskom na Ministarstvo unutarnjih poslova. Pravna regulativa je usuglašena s regulativom Europske unije, a Republika Hrvatska je kao država članica Vijeća Europe prihvatila sve odredbe konvencija spomenutih u tekstu. Hrvatski sabor je u skladu s time donio relevantne zakone za zaštitu osobnih podataka, te automatizirane obrade osobnih podataka u vezi s nadzornim tijelima i međunarodnom razmjenom podataka.

Ministarstvo unutarnjih poslova, kao voditelj najveće zbirke osobnih podataka u Republici Hrvatskoj, svakodnevno se susreće s novim izazovima glede ustrojavanja novih evidencija, odnosno zbirki osobnih podataka i dostave osobnih podataka međunarodnim tijelima i organizacijama, kao što su policije drugih zemalja, Interpol, Europol, te je sukladno s navedenim dužno pridržavati se svih ustavnih i zakonskih odredaba u skladu sa zaštitom svakog pojedinca i njegovih osobnih podataka.

LITERATURA

1. Akmadžić, Z. (2004). *Informacijski sustav MUP-a RH*. Zagreb: MUP RH, Policijska akademija.
2. Council Directive on the Protection of Individuals with regard to the Processing of Personal Data and the Free Movement of such Data – 95/46/EZ.
3. Europska komisija, Zaštita osobnih podataka, http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_hr.htm – datum pristupa 19. 2. 2014.
4. Fikeys-Krmić, N. (1994). *Pravna zaštita osobnih podataka*. Zagreb: Byte.
5. Gumzej, N. (2011). *Zaštita podataka u elektroničkim komunikacijama*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
6. *Kazneni zakon*. NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11., 125/11. Zagreb: Narodne novine.
7. *Ustav RH*. NN 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10. Zagreb: Narodne novine.
8. *Uredba o načinu pohranjivanja i posebnim mjerama tehničke zaštite posebnih kategorija osobnih podataka*. NN 139/04. Zagreb: Narodne novine.
9. *Uredba o načinu vođenja i obrascu evidencije o zbirkama osobnih podataka*. NN 105/04. Zagreb: Narodne novine.
10. *Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizacije obrade osobnih podataka*. NN 04/05. Zagreb: Narodne novine.
11. *Zakon o zaštiti osobnih podataka*. NN 103/03., 118/06., 41/08., 130/11., 106/12. Zagreb: Narodne novine.

Summary _____

Nikola Protrka

Normative arrangement of personal data protection in the Republic of Croatia

Normative arrangement of personal data protection in the Republic of Croatia is defined by the Act on Personal Data Protection, which act governing the protection of personal data to individuals, and

supervision of personal data processing system in the Republic of Croatia.

Protection of personal data in the Republic of Croatia, is guaranteed to all persons, irrespective of nationality or domicile, and regardless of race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth, education, social status or other characteristics. The purpose of personal data is to protect the privacy and other human rights and fundamental freedoms during collection, processing and use of personal data.

The Republic of Croatia as a member state of the Council of Europe adopted the provisions of the Convention 108 (Convention for the Protection of Individuals with regard to automatic processing of personal data), and the Croatian Parliament at its session on 14 April 2005. The Law on Ratification of the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data and the Additional Protocol to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data regarding supervisory authorities and trans border data.

Key words: Personal data, Data collection, Act on Personal Data Protection.